

Nr 77.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av § 34 mom. 4 värnpliktslagen den 12 juni 1925 (nr 337); given Stockholms slott den 28 januari 1927.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändrad lydelse av § 34 mom. 4 värnpliktslagen den 12 juni 1925 (nr 337).

G U S T A F.

Gustav Rosén.

Förslag
till
Lag
om ändrad lydelse av § 34 mom. 4 värnpliktslagen den 12 juni 1925
(nr 337).

Härigenom förordnas, att § 34 mom. 4 värnpliktslagen den 12 juni 1925 skall i nedan angivna del erhålla följande ändrade lydelse:

§ 34.

4. Värnpliktig, som innehåft fast anställning vid hären, marinen eller flygvapnet eller vid härens, marinens eller flygvapnets reserv under sammanlagt minst ett år, anses hava fullgjort den i § 27 mom. 1 eller 2 föreskrivna tjänstgöring. Till linjetjänst överförd sådan värnpliktig är dock skyldig att med vederbörlig åldersklass deltaga i den sista repetitionsövning, som nämnda åldersklass har att fullgöra, såvida icke hans fasta anställning varit sammanlagt minst tre år eller han antingen under fast anställning undergått rekrytutbildning samt deltagit i tre repetitionsövningar eller ock såsom värnpliktig fullgjort första tjänstgöring och en repetitionsövning samt där-
efter varit fast anställd under sammanlagt minst två år.

I vad — — — — — bestämmer Konungen.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms
slott den 28 januari 1927.*

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, HELLSTRÖM, ROSÉN, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG.

Departementschefen, statsrådet Rosén anför:

I § 34 mom. 2 första stycket av värnpliktslagen den 17 september 1914 (nr 202) stadgades, att värnpliktig, som innehaft fast anställning vid hären eller marinen eller vid härens eller marinens reserv under sammanlagt minst två år, eller som under fast anställning vid hären eller dess reserv av kortare varaktighet än två år undergått rekrytutbildning samt deltagit i två repetitionsövningar, skulle anses hava fullgjort den i § 27 samma lag föreskrivna första tjänstgöring, men vore skyldig att med vederbörlig åldersklass deltaga i repetitionsövning och reservtruppövning.

Vidare stadgades i andra stycket av nyssnämnda § 34 mom. 2, att därest den fasta anställningen vid hären eller marinen eller vid härens eller marinens reserv uppgått till minst tre år, skulle den värnpliktige anses hava fullgjort all den i § 27 mom. 1 eller 2 värnpliktslagen föreskrivna tjänstgöring, men vore, om han tillhörde hären, skyldig att med vederbörlig åldersklass deltaga i reservtruppövning. Detsamma gällde ock den, som under fast anställning vid hären eller dess reserv undergått rekrytutbildning samt deltagit i tre repetitionsövningar, ävensom den, vilken såsom värnpliktig fullgjort första tjänstgöring och en repetitionsövning samt därefter varit fast anställd under minst två år.

Beträffande dessa stadganden anförde försvarsrevisionen i sitt betänkande, att desamma borde ändras. Genom att uppställa stora fordringar i avseende å anställningstid för rätt till befrielse från värnpliktstjänstgöring vore det visserligen möjligt, att tillgången på kvalificerat befäl ökades, men å andra sidan vore att befara, att volontärrekryteringen över huvud taget därigenom försvårades. Riktigast syntes därför vara att till grund för ett stadgande i förevarande hänseende lägga vissa minimifordringar i avseende å personalens utbildning, för att den skulle kunna anses användbar i underbefälsbefattningar vid mobilisering. Revisionen hade därför kommit till det resultatet, att ifrågavarande personal borde, oberoende av anställningstidens längd, deltaga med vederbörlig åldersklass i den sista repetitionsövning, som denna hade att fullgöra, samt att i övrigt en tvåårig anställning, d. v. s. i allmänhet avslutad korprals- (konstapels-) utbildning, kunde anses för ändamålet till-

räcklig och därför borde medföra rätt till befrielse från all annan i § 27 föreskriven värnpliktstjänstgöring. I överensstämmelse härmed avfattades motsvarande stadgande i det av försvarsrevisionen framlagda förslaget till värnpliktslag.

I den nya värnpliktslagen av den 12 juni 1925 (nr 337), vilken trätt i kraft med ingången av år 1926, har uti § 34 mom. 4 första stycket intagits försvarsrevisionens förslag till stadgande i förevarande hänseende, dock med erforderligt tillägg i anledning av flygvapnets tillkomst ävensom med den ändring, att — med hänsyn till de förkortade utbildningstiderna för de värnpliktiga — ifrågavarande förmän skall inträda redan efter ett års fast anställning. Stadgandet är av följande lydelse:

»Värnpliktig, som innehaft fast anställning vid hären, marinen eller flygvapnet eller vid härens, marinens eller flygvapnets reserv under sammanlagt minst ett år, anses hava fullgjort all den i § 27 mom. 1 eller 2 föreskrivna tjänstgöring; dock att till linjetjänst överförd värnpliktig är skyldig att med vederbörlig åldersklass deltaga i den sista repetitionsövning, som nämnda åldersklass har att fullgöra.»

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 3 september 1926 har *chefen för tredje arméfördelningen* anført följande.

Jämlikt bestämmelse i § 34 mom. 2 värnpliktslagen den 17 september 1914 hade värnpliktig, som innehaft fast anställning vid hären eller marinen eller vid härens eller marinens reserv under minst tre år, ansetts hava fullgjort all den i § 27 mom. 1 eller 2 samma lag föreskrivna tjänstgöring, men hade, om han tillhörde hären, varit skyldig att med vederbörlig åldersklass deltaga i reservtruppövning. Då emellertid reservtruppövningar under en lång följd av år varit inställda, hade i praktiken värnpliktig, som innehaft fast anställning under minst tre år, därmed fullgjort all honom i fredstid åliggande tjänstgöring.

I § 34 mom. 4 värnpliktslagen den 12 juni 1925 stadgades åter, att värnpliktig, som innehaft fast anställning vid hären, marinen eller flygvapnet eller vid härens, marinens eller flygvapnets reserv under sammanlagt minst ett år, skulle anses hava fullgjort all den i § 27 mom. 1 eller 2 föreskrivna tjänstgöring; dock att till linjetjänst överförd värnpliktig vore skyldig att med vederbörlig åldersklass deltaga i den sista repetitionsövning, som nämnda åldersklass hade att fullgöra. Genom ikraftträdandet av 1925 års lag hade sålunda värnpliktig, som innehaft minst tre års fast anställning och som enligt 1914 års värnpliktslag därmed ansetts hava fullgjort honom åliggande fredstjänstgöring med undantag av eventuell reservtruppövning, i vissa fall ålagts fullgörandet av en repetitionsövning, d. v. s. 1925 års värnpliktslag hade för denna kategori skärpt tjänstgöringsskyldigheten, under det att lagen minskat tjänstgöringsskyldigheten för övriga värnpliktiga.

Då bestämmelserna i nämnda hänseende syntes arméfördelningschefen innebära en viss motsägelse, hemställde arméfördelningschefen, att föreskrift måtte utfärdas därom, att värnpliktig, som avsåges i § 34 mom. 2 andra stycket av 1914 års värnpliktslag, skulle anses hava fullgjort all honom jämlikt 1925 års värnpliktslag åliggande tjänstgöring i fredstid.

Över chefens för tredje arméfördelningen framställning hava yttranden avgivits av samtliga övriga arméfördelningschefer — i vissa fall efter veder-

börande inskrivningsbefälhavares hörande —, av chefen för generalstaben samt av chefen för marininstaben efter chefens för kustartilleriet hörande. Enligt vad de inkomna yttrandena utvisa, hava delade meningar gjort sig gällande beträffande den utav chefen för tredje arméfördelningen föreslagna bestämmelsen.

Cheferna för andra, fjärde och femte arméfördelningarna samt befälhavarna för Malmöhus norra, Blekinge, Hallands, Kronobergs, Jönköpings, Kalmar och Stockholms inskrivningsområden hava sålunda förklarat sig instämma i framställningens syfte eller lämnat det framlagda förslaget utan erinran. Beträffande motiveringarna tillåter jag mig att framhålla följande av myndigheterna anförda synpunkter.

Chefen för andra arméfördelningen, som ansett förslaget väl grundat, har tillika ifrågasatt, huruvida det ej såsom en konsekvens av den inträdda minskningen i värnpliktstjänstgöringen vore förenligt med rättvisa och billighet, att den värnpliktige borde anses hava fullgjort all honom jämlikt 1925 års värnpliktslag åliggande tjänstgöring i fredstid, redan om den fasta anställningen uppgått till minst två år. Det syntes nämligen arméfördelningschefen, att den militära utbildningen redan då varit av sådan omfattning, att den vida överträffade vad som medhunnas under hela värnpliktstjänstgöringen.

Chefen för fjärde arméfördelningen har i likhet med befälhavaren för Stockholms inskrivningsområde väl funnit det vara ett statsintresse, att repetitionsövning ålades ifrågavarande värnpliktiga, men det förefölle å andra sidan obilligt, att tjänstgöringsskyldigheten genom 1925 års värnpliktslag skulle skärpas för denna enda kategori, medan den mildrades för övriga värnpliktiga.

Chefen för femte arméfördelningen har anført, att då det övervägande antalet fast anställda toge anställning före inträdet i värnpliktsåldern och de för underbefälsutbildning lämpliga i allmänhet kvarstode i tjänst minst tre år, komme den utav chefen för tredje arméfördelningen påvisade skärpta tjänstgöringsskyldigheten att drabba ett stort antal f. d. fast anställda och särskilt dem, som utgjorde den värdefullaste delen av dessa. Ehuru det i flera hänseenden kunde anses önskvärt att under repetitionsövningarna hava riklig tillgång på f. d. fast anställt underbefäl, syntes det arméfördelningschefen, att ifrågavarande bestämmelse i 1925 års värnpliktslag komme att verka försvarande på en god rekrytering av det fast anställda manskapet. Då denna olägenhet syntes väga tyngre än den nyss angivna fördelen, ansåge arméfördelningschefen sig böra tillstyrka en ändring av gällande bestämmelser i enlighet med den av chefen för tredje arméfördelningen gjorda framställningen.

Cheferna för första och sjätte arméfördelningarna, befälhavarna för Malmöhus södra, Östergötlands västra, Örebro och Södermanlands inskrivningsområden samt cheferna för generalstaben och marininstaben ävensom chefen för kustartille-

riet hava avstyrkt chefens för tredje arméfördelningen förslag. I avseende å motiven till denna ståndpunkt har jag ansett mig kunna inskränka mig till en redogörelse för chefernas för generalstaben och marininstaben utlåtanden, vilkas innehåll i allt väsentligt täcker i övrigt framhållna synpunkter på den föreliggande frågan.

Chefen för generalstaben har sålunda anfört följande.

Med hänsyn till användbarheten i krig vore det enligt generalstabschefens mening av stor betydelse, att f. d. fast anställd, som vid tidig ålder inträtt i tjänst och efter tre års anställning överförts såsom värnpliktig i linjetjänst, icke därmed ansåges hava fullgjort all honom i fredstid åliggande tjänstgöring. Därest så vore fallet, skulle i regel den mellan fredstjänstgöringen och en eventuell mobiliseringsinkallelse liggande tiden bliva så lång, att ifrågavarande personalkategoriens duglighet för de uppgifter, för vilka f. d. fast anställda vid krig måste avses, skulle komma att nedgå. Ett sådant förhållande skulle icke stå i överensstämmelse med vad som ur militär synpunkt måste anses önskvärt. Om frågan såges ur ren fredsutbildningssynpunkt, medförde gällande bestämmelser en fördel med hänsyn till möjligheten att fylla befälsbehovet under repetitionsövningarna. Truppförbanden kunde härigenom under dessa övningar tillföras äldre, rutinerat underbefäl, vilket förhållande, särskilt med hänsyn till de enligt 1925 års härordning starkt reducerade kadrarna, vore av stor betydelse. Ur rekryteringssynpunkt syntes ifrågavarande stadgande i 1925 års värnpliktslag sakna större betydelse, och vore det i varje fall för tidigt att ännu avgiva något omdöme i sådant hänseende.

Generalstabschefen har emellertid ifrågasatt, huruvida icke beträffande den personal, som antagits eller med vilken förnyat tjänsteavtal träffats före den nya värnpliktslagens ikraftträdande, borde tillämpas ett särskilt övergångsförfarande. Huruvida yttrar generalstabschefen.

Ursprungligen hade den fasta anställningen i regel omfattat en tid av tre år. Efter hand hade en tvåårig anställning blivit allt vanligare. Emellertid hade på åtskilliga håll en strävan gjort sig gällande att förmå lämpliga volontärer att antingen taga anställning på minst tre år eller genom kontraktets förlängning kvarstanna i tjänst under minst tre år. I detta syfte torde åtminstone i vissa fall hava framhållits, att den, som varit fast anställd i tre år, därmed ansåges hava fullgjort all honom enligt värnpliktslagen åliggande tjänstgöring i fredstid i enlighet med vad som stadgades i § 34 av 1914 års värnpliktslag; sålunda torde till och med i tidningarna införda annonser hava innehållit förespeglingar av denna art. Under sådana omständigheter syntes det billigt, att därest den treåriga anställningen kunde anses hava föranletts av dylika meddelanden rörande fördelar i värnpliktsavseende av en så lång anställningstid, dessa förhållanden bleve föremål för hänsynstagande vid bestämmandet av ifrågavarande fast anställdas värnpliktsförhållanden, vare sig dessa bleve fastställda efter hos Kungl. Maj:t gjorda ansökningar i varje särskilt fall eller annorledes.

Chefen för marininstaben, vilken såsom redan nämnts funnit sig böra avstyrka chefens för tredje arméfördelningen förslag, har till stöd härför anfört, bland annat, att gällande värnpliktslag efter noggrann omprövning antagits av statsmakterna så nyligen som år 1925 och att erfarenheten angående tillämpningen av densamma sålunda icke omfattade någon längre tid.

Vidare har *riksdagens militieombudsman* med skrivelse till chefen för försvarsdepartementet den 29 november 1926 överlämnat en till militieombudsmannen ställd skrivelse i förevarande ämne från sekundchefen för Livregementets husarer, däri sekundchefen — under framhållande att den i 1914 års värnpliktslag förekommande bestämmelsen att de, som innehaft fast anställning under minst tre år eller fullgjort viss därmed jämnställd tjänstgöring, skulle vara befriade från all vidare värnpliktstjänstgöring (utom reservtruppövning) blivit borttagen i 1925 års värnpliktslag, men att för dem, som före år 1925 vunnit fast anställning vid hären eller marinen, fritagandet från värnpliktstjänstgöring enligt berörda, i 1914 års lag förekommande bestämmelse torde hava ingått såsom en blivande förmån i tjänsteavtalet — hemställt, att militieombudsmannen måtte taga under övervägande, huruvida icke det relativt ringa antal f. d. fast anställda, vilka genom 1925 års värnpliktslag berövats dem vid tiden för tjänsteavtalets ingående i lag tillerkända rättigheter i förevarande hänseende, rättvisligen borde bliva frikallade allt framgent från fredstjänstgöring.

För egen del har militieombudsmannen uttalat, att billighetsskäl syntes honom tala för beaktande av sekundchefens förslag.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, voro före den nya värnpliktslagens ikraftträdande de värnpliktiga, som innehaft fast anställning vid krigsmakten i minst tre år, befriade från värnpliktstjänstgöring under fredstid med undantag av reservtruppövning. Då reservtruppövningarna under en följd av år före tillkomsten av den nya värnpliktslagen — varigenom dessa övningar definitivt avskaffades — voro inställda, medförde detta för ifrågasvarande värnpliktiga befrielse från all fredstjänstgöring. Med berörda kategori värnpliktiga likställdes i avseende å rätt till befrielse från värnpliktstjänstgöringen, respektive återstående delen därav, dels sådana, som, utan att hava varit fast anställda i fullt tre år, likväl under den fasta anställningen undergått rekrytutbildning samt deltagit i tre repetitionsövningar, dels ock de, vilka såsom värnpliktiga fullgjort första tjänstgöring och en repetitionsövning samt därefter varit fast anställda under minst två år.

Enligt den nya värnpliktslagens bestämmelser äro värnpliktiga, som efter att hava innehaft fast anställning överförts till linjetjänst, skyldiga att, oberoende av anställningstidens längd, deltaga med vederbörlig åldersklass i den sista repetitionsövning, som denna har att fullgöra. I jämförelse med vad tidigare varit förhållandet, innebär detta en utökning av tjänstgöringskyldigheten för vissa av de till förut omförmälda kategorier hörande värnpliktiga, nämligen för dem, som vid avgången från den fasta anställningen överföras till linjetjänst vid sådant vapenslag, där värnpliktstjänstgöringen är uppdelad å första tjänstgöring och repetitionsövningar, och som därvid hänföras till en åldersklass, för vilken repetitionsövning ännu återstår att fullgöra.

Chefen för tredje arméfördelningen har nu gjort framställning om vidtagande av sådan ändring i gällande bestämmelser, att de kategorier av förut-

Departements-
chefen.

varande fast anställda, som tidigare ansetts hava fullgjort all värnpliktstjänstgöring i fredstid (med undantag av reservtruppövning), komma i åtnjutande av befrielse från skyldighet att med vederbörlig åldersklass deltaga i den sista repetitionsövning, som denna har att fullgöra.

Att under alla förhållanden kravet på fullgörandet av ifrågakvarande repetitionsövning bör eftergivnas i sådana fall, där avtal om fast anställning träffats före tillkomsten av den nya värnpliktslagen, torde, med hänsyn till vad myndigheterna i ämnet anfört, vara uppenbart. Emellertid synes det mig vara med rättvisa och billighet bäst överensstämmande att taga steget fullt ut och genom den av chefen för tredje arméfördelningen åsyftade ändringen av nuvarande bestämmelser återgå till vad som i förevarande hänseende praktiskt taget gällde före den nya värnpliktslagens ikraftträdande.

Mot den föreslagna författningsändringen hava, såsom redan nämnts, från vissa myndigheters sida gjorts en del erinringar. Sålunda har framhållits, att fullgörandet av här avsedd repetitionsövning vore ur militär synpunkt önskvärt såväl med hänsyn till bibehållandet av tidigare inhämtade färdigheter som ock för att bereda största möjliga befälstillgång under regementsövningarna. Jag finner mig emellertid icke kunna tillmäta dessa erinringar någon avgörande betydelse gentemot de billighetsskäl, som synas mig tala i motsatt riktning. Härtill kommer, att ett fasthållande vid den nuvarande, strängare bestämmelsen i ämnet kan befaras komma att verka försvarande på en god rekrytering av det fast anställda manskapet.

Vad härefter angår den av chefen för andra arméfördelningen ifrågasatta ytterligare nedsättningen av minimifordringarna för vinnande av befrielse från fullgörandet av berörda repetitionsövning, anser jag tillräckliga skäl härför icke föreligga.

På grund av vad nu anförts tillstyrker jag vidtagande av sådan ändring i § 34 mom. 4 värnpliktslagen, som åsyftats i den av chefen för tredje arméfördelningen i ämnet gjorda framställningen.

Föredraganden uppläser därefter ett i enlighet härmed uppgjort förslag till lag om ändrad lydelse av § 34 mom. 4 värnpliktslagen den 12 juni 1925 (nr 337) och hemställer, att förslaget måtte föreläggas riksdagen till antagande.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Fritz Dahlborn.